

A JÓLÉTI ÁLLAM KÖZGAZDASÁGTANA

SZÉCHENYI TERV

A JÓLÉTI ÁLLAM KÖZGAZDASÁGTANA

**Készült a TÁMOP-4.1.2-08/2/A/KMR-2009-0041 pályázati projekt keretében
Tartalomfejlesztés az ELTE TátK Közgazdaságtudományi Tanszékén
az ELTE Közgazdaságtudományi Tanszék,
az MTA Közgazdaságtudományi Intézet,
és a Balassi Kiadó
közreműködésével.**

BALASSI KIADÓ

A projekt az Európai Unió támogatásával valósul meg.

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszechenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

MAGYARORSZÁG MEGÚJUL

**A projekt az Európai Unió
támogatásával valósul meg.**

ELTE TáTK Közgazdaságtudományi Tanszék

A JÓLÉTI ÁLLAM KÖZGAZDASÁGTANA

Készítette: Gál Róbert, Medgyesi Márton

Szakmai felelős: Gál Róbert

2011. január

A JÓLÉTI ÁLLAM KÖZGAZDASÁGTANA

6. hét

A keresztmetszeti jövedelem- újraelosztás politikai gazdaságtana

Készítette: Gál Róbert, Medgyesi Márton

Szakmai felelős: Gál Róbert

Bevezetés

- Miért növekedett a jóléti újraelosztás mértéke a nyugati demokráciákban a XX. században?
- Milyen mértékű újraelosztás valószínű a fejlett demokratikus országokban?
- Demokratikus intézményrendszer modellezése:
  - Közvetlen demokrácia: szavazók programokra szavaznak, nem pártokra.
  - Többségi szabály: több szavazatot kapó program nyer.

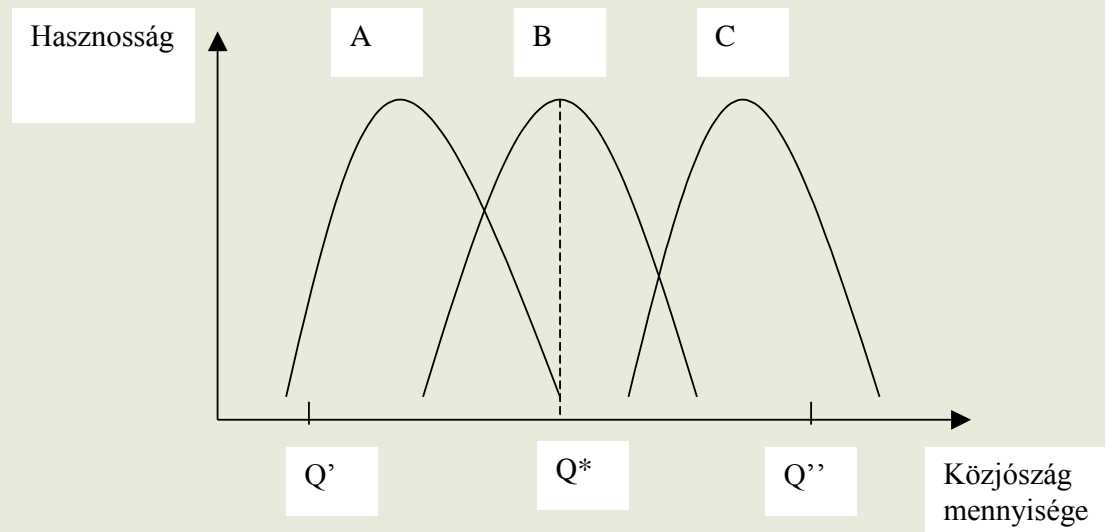
Tegyük fel:

- egy dimenzió mentén különböznek a programok,
- egyéneknek egycsúcsú preferenciáik vannak (van egy leginkább kedvelt politika, amely a legnagyobb hasznosságot adja, és ettől távolodva egyre kevésbé preferálják).

Tétel: medián szavazó tétele: többségi szavazás esetén (a fenti feltételezések mellett) a medián szavazó preferenciája nem veszíthet.

Medián szavazó tétele (illusztráció)

- Illusztráció: Három szavazó A, B és C szavaz egy adott közjóság mennyiségéről. Feltételezzük, hogy preferenciáik az alábbi görbékkel írhatók le. Két alternatíva közül tehát minden szavazó azt választja, ami közelebb van a legkedveltebb közjóság-mennyiséghez.
- A medián szavazó, B által leginkább kedvelt közjóság-mennyiség (Q^*) minden más mennyiséggel szemben többséget kap. Ha $Q < Q^*$ (pl. Q'), akkor B és C szavaz Q^* mellett és csak A választja Q' -t, ha $Q > Q^*$ -nál (pl. Q''), akkor B és A választja Q^* -ot és csak C Q'' -t.

Medián szavazó tétele és az újraelosztás

Tegyük fel hogy:

- az állam t adórátával adóztatja meg a jövedelmeket, és a befolyt összeget teljes egészében mindenkinek azonos r összegű transzferként kiosztja ($r = \mu t$), ahol μ az átlagjövedelem.
- y jövedelem exogén
- $U = U(c)$
- $c = (1-t)y + r$

Milyen adórátája maximalizálja az egyének jólétét?

$$\text{Max } U = \text{max } U[(1-t)y + \mu t] = \text{max } U[y + t(\mu - y)]$$

Ha $\mu > y$, akkor $t=1$ (100%-os adórátája) maximalizálja U -t.

Ha $\mu < y$, akkor $t=0$ maximalizálja U -t.

Következtetések:

- Tipikus, jobbra ferdült jövedelemeloszlás esetén $\mu >$ medián, ezért a nagyobb újraelosztást ígérő program kap többséget.
- Egyenlőtlenségek növekedése esetén erősebb lesz az újraelosztás támogatottsága.
- Teljes újraelosztást (100%-os adórátát) hirdető program is többséget kapna.

Miért nincs mégsem 100%-os adórátája?

Magyarázatok két fajtája:

- A) Racionális medián szavazó sem akar teljes újraelosztást.
- B) Nem a medián jövedelmű egyén preferenciája dönt.

A) Medián szavazó modellek

1. Jövedelem endogén (Meltzer és Richard 1981)

Tegyük fel, hogy a jövedelem endogén, az egyének preferenciáiknak megfelelően választanak fogyasztás és szabadidő között:

$U=U(c,L)$. A munkára fordított idő $n=1-L$, a jövedelem pedig $y=nx$, ahol $x \geq 0$ az egyén termelékenységét fejezi ki (exogén)

az állam t adórátával adóztatja meg a jövedelmeket, és a befolyt összeget teljes egészében mindenkinek azonos r összegű transzferként kiosztja ($r = \mu t$), ahol μ az átlagjövedelem

Egyéni munkakínálat megválasztása adott t és r mellett:

$$\text{Max } U(c,L) = \text{max } U[(1-t)nx+r, 1-n]$$

$$\text{Elsőrendű optimumfeltétel: } \frac{\partial u}{\partial n} = U_c x(1-t) - U_L = 0 \Rightarrow x(1-t) = \frac{U_L}{U_c}$$

Miért nincs mégsem 100%-os adórátája?

- Ha $U = \ln(c + \gamma) + a \ln(L + \lambda)$ (Stone–Geary hasznossági függvény), ahol γ , λ , a paraméterek, akkor $U_c = 1 / (c + \gamma)$, $U_L = a / (L + \lambda)$.
- Hasznosságmaximalizáló munkakínálat kifejezhető, és belátható, hogy létezik olyan képességszint $x_0 = a(r + \gamma) / (1 - t)(1 + \lambda)$, amely alatt a munkakínálat nulla.
- Belátható az is, hogy y (adózás előtti jövedelem) növekszik a termelékenységgel (x).

Politikai döntéshozatal: szavazás az adórátáról

Adórátája növelésének kettős hatása:

- Egy darabig növekszik az összbevétel.
- De átlagjövedelem (μ) csökken! Emberek kevesebbet dolgoznak, és többen lesznek, akik egyáltalán nem, hiszen $\partial x_0 / \partial t = a(r + \gamma) / (1 + \lambda)(1 - t)^2 > 0$.
- A kifizethető támogatás összege az adórátája függvényében:

$$\partial r / \partial t = t * \partial \mu / \partial t + \mu$$

mivel $\partial \mu / \partial t < 0$

r növekszik t -vel, amikor $-\mu/t < \partial \mu / \partial t < 0$

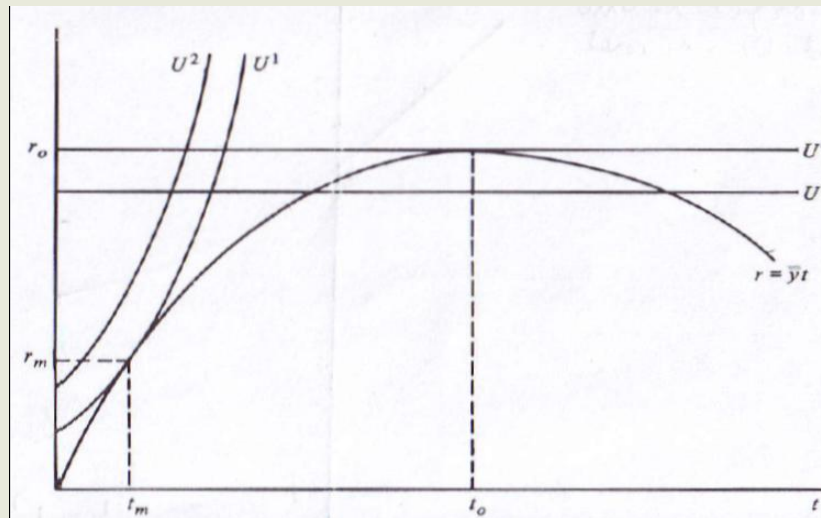
r maximális, ha $\partial r / \partial t = 0$, amikor $\partial \mu / \partial t = -\mu/t$

r csökken t -vel, amikor $\partial \mu / \partial t < -\mu/t$

Miért nincs mégsem 100%-os adórátája?

Preferenciák jövedelemtől, ill. végeredményben termelékenységi szinttől (x) függenek. Mindenki azt az adórátát választja, amely a megvalósítható alternatívák közül ($r = \mu t$) a legnagyobb hasznosságot biztosítja.

- Akik nem dolgoznak ($x < x_0$), azok számára az adózás jövedelemcsökkentő hatása nem jelentkezik, ők U_3 és U_4 jellegű közömbösségi görbékkel jellemezhetők, preferált adórátája t_0 .
- Akiknél $x_0 < x < x_{\text{átlag}}$, ők alacsony jövedelmű dolgozók, olyan közömbösségi görbékkel rendelkeznek, mint U_1 és U_2 , preferált adórátája t_m .
- Akiknél $x > x_{\text{átlag}}$, ők magas jövedelmű dolgozók, nulla adórátát preferálnak, mivel ők nem nyerhetnek az ilyen újraelosztással.
- Medián képességszint által preferált adórátát fogják elfogadni. De ez még akkor is kisebb lesz, mint 100%, ha a medián szavazó nem dolgozik!

Forrás: Mueller, 1989

Miért nincs mégsem 100%-os adórátá?

2. *Egyenlőtlenségnek lehet kedvező hatása a gazdasági növekedésre*

A medián szavazó hajlandó lehet az egyenlőtlenséget elfogadni, ha a gyorsabb növekedés később az ő jólétét is kedvezően érinti.

- Gazdagoknak nagyobb a megtakarítási hajlandósága. Ekkor azonos átlagos jövedelem mellett nagyobb egyenlőtlenség nagyobb aggregált megtakarítást eredményez, ami nagyobb ütemű gazdasági növekedéshez vezet.
- Hitelpiaci tökéletlenség: azok kapnak hitelt, akiknek vagyona elér egy bizonyos szintet. Ha újraosztjuk a jövedelmeket, lehet, hogy a hitelképes egyének száma csökken (jellemzően fejlődő országok jövedelemszintjén lehetséges), így kevesebben fognak tudni vállalkozni, beruházni.

3. *Középosztály és a szegények közötti konfliktus*

Pl. felsőoktatás állami támogatása. Ha középosztály ki tudja fizetni a tandíjat, nem fogja támogatni a felsőoktatás tisztán állami finanszírozását, mert fél attól, hogy a felsőoktatás kiterjesztése csökkenteni fogja a diplomák értékét (kereseti hozamát).

4. *POUM=Perspective of Upward Mobility Hypothesis*

Amennyiben a megszavazott jövedelem-újraelosztás hosszabb ideig fennmarad, azok az átlag alatti jövedelműek, akik azt várják, hogy a jövőben felfelé mozdulnak el a társadalmi ranglétrán és átlag feletti jövedelmük lesz, nem fogják támogatni az újraelosztó programot.

Miért nincs mégsem 100%-os adóráta?

B) Nem a medián jövedelem dönt

1. *Választásokon való részvétel jövedelemfüggő:*

Magasabb jövedelműek nagyobb arányban mennek el szavazni: a szavazók mediánja magasabb, mint a jövedelemeloszlásban.

2. *Több dimenzió mentén különböző politikai programok:*

PI. jobboldali párt: kismértékű újraelosztás + egyházak támogatása

baloldali párt: nagymértékű újraelosztás + egyházakat nem támogatni

A baloldali pártnak megérheti kisebb újraelosztást hirdetni a programban, ha ezzel az antiklerikális jobboldaliakat magához tudja vonzani.

3. *Érdekcsoportok*

Jóléti területen, ilyen a termelői oldalon pl. a Magyar Orvosi Kamara, a pedagógus-szakszervezet vagy a rektori konferencia, fogyasztói oldalon a Hallgatói Önkormányzatok, betegszervezetek, a Nagycsaládosok Országok Szövetsége vagy az idősek szervezetei.

A kis létszámú csoportok sokszor sikeresebbek érdekeik érvényesítésében, mint a nagy csoportok. A csoportérdekek előmozdítása érdekében kifejtett erőfeszítés közjószág a csoport tagjai számára, $\Rightarrow$ potyautazás!

Miért nincs mégsem 100%-os adórátá?

Kisebb csoportok előnyei:

- Az egy főre jutó hasznok nagyobbak, egy egyén hozzájárulásának szerepe nagyobb a cél elérésében (nagyobb motiváció). Nagyobb csoportoknak ún. szelekítv ösztönző kell: olyan egyéni előnyöket kell nyújtaniuk, amelyeket a csoportcélok eléréséhez hozzá nem járuló tagok nem élveznek.
- Könnyebb kideríteni, hogy valaki hozzájárul-e vagy sem (ellenőrzés egyszerűbb).

Emiatt sokszor kisebb csoportok érdekeinek megfelelő jóléti programok is bevezetésre kerülnek, tehát olyan jóléti programok is megvalósulnak, amelynek kedvezményezettjei kisebbségben vannak.